

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.54>

Зиновій Буркацький

м. Одеса, Україна

ORCID: 0000-0002-3566-0821

e-mail: zinovyburkatsyy@gmail.com

ЕТЮДИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ТЕХНІЧНОЇ ТА ІНТОНАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ КЛАРНЕТИСТА

Анотація. Тези присвячені ролі етюдів у процесі формування технічної та інтонаційної культури кларнетиста. Висвітлюється їх значення як важливого педагогічного засобу розвитку виконавської техніки, координації дихання, артикуляції та інтонаційної точності. Наголошується на тому, що систематична робота над етюдним репертуаром сприяє вдосконаленню музичного слуху, формуванню виконавської стабільності та підготовці до виконання складних художніх творів.

Ключові слова: етюд, кларнет, технічна культура, інтонаційна культура, виконавська майстерність, музично-виконавська підготовка.

Abstract. The theses are devoted to the role of études in the process of forming the technical and intonational culture of a clarinetist. Their significance is highlighted as an important pedagogical means for developing performance technique, breath coordination, articulation, and intonational accuracy. It is emphasized that systematic work on étude repertoire contributes to the improvement of musical hearing, the formation of performance stability, and preparation for performing complex artistic works.

Keywords: étude, clarinet, technical culture, intonational culture, performance mastery, musical performance training.

У системі сучасної вищої музичної освіти важливе місце посідає формування виконавської майстерності майбутніх інструменталістів. Професійна підготовка кларнетиста передбачає комплексний розвиток технічних, художньо-виразних та інтерпретаційних навичок, що забезпечують високий рівень виконавської культури. Одним із ключових засобів формування таких умінь є робота над етюдним репертуаром, який традиційно використовується у педагогічній практиці навчання гри на духових інструментах. Етюди поєднують технічні завдання з художнім змістом, сприяючи системному розвитку виконавця.

Інструментальний етюд у музично-педагогічній практиці розглядається не лише як технічна вправа, а й як особлива форма навчального музичного твору, спрямована на розвиток конкретних виконавських навичок. Для кларнетиста етюдний репертуар має особливе значення, оскільки специфіка інструмента потребує ретельної роботи над диханням, артикуляцією, інтонаційною точністю, гнучкістю звуковедення та рівномірністю технічних рухів. Саме етюди дозволяють цілеспрямовано розвивати ці якості, поступово ускладнюючи технічні завдання та розширюючи художні можливості виконавця.

Виконання етюдів сприяє формуванню базових технічних умінь кларнетиста. Серед них особливу роль відіграють розвиток пальцевої техніки, координації рухів, чіткої артикуляції та стабільності інтонації. Робота над гамоподібними пасажами, арпеджіо, різними видами штрихів і ритмічних формул сприяє виробленню технічної свободи, необхідної для виконання складного концертного репертуару. Водночас етюди допомагають формувати навички контролю над якістю звуку, рівномірністю реєстрів, точністю інтонування у різних динамічних і тембрових умовах.

Особливе значення має робота над звуковеденням. Кларнет відзначається широкими тембровими можливостями та значною амплітудою реєстрів, що потребує від виконавця вміння досягати однорідності звучання у всьому діапазоні інструмента. Етюди, спрямовані на розвиток легато, кантиленного звуковедення та динамічної гнучкості, сприяють формуванню культури звуку. Завдяки систематичній роботі над такими вправами кларнетист набуває здатності досягати плавності фразування, виразності мелодичної лінії та стилістичної відповідності виконання.

Поряд із технічними аспектами етюдний репертуар виконує важливу художньо-виховну функцію. Багато етюдів, особливо у творчості композиторів XIX–XX століть, мають виразну музичну образність, що дозволяє розглядати їх як невеликі концертні п'єси. У процесі роботи над такими творами формується здатність до художнього мислення, розуміння стилю, відчуття музичної форми та драматургії. Таким чином, етюд стає не лише засобом технічного тренування, а й важливим етапом становлення інтерпретаційних навичок виконавця.

Важливим аспектом роботи над етюдами є формування метроритмічної стабільності. Різноманітність ритмічних структур, використання складних синкопованих і пунктирних ритмів сприяють розвитку точності ритмічного відчуття та координації між диханням і технічними рухами. Для кларнетиста це має особливе значення, адже ритмічна чіткість безпосередньо пов'язана з якістю артикуляції та ясністю музичної мови.

У педагогічній практиці важливим є системний підхід до добору етюдного репертуару. Послідовність ускладнення технічних завдань, стилістична різноманітність і відповідність рівню підготовки здобувача дозволяють забезпечити поступовий розвиток виконавської майстерності. Відомі збірки етюдів для кларнета, створені провідними композиторами та педагогами, охоплюють широкий спектр технічних і художніх завдань, що робить їх незамінним компонентом освітнього процесу.

Окрім суто технічного розвитку, робота над етюдами сприяє формуванню професійної дисципліни виконавця. Регулярне опрацювання таких творів розвиває навички самоконтролю, уважності до деталей, аналітичного підходу до музичного тексту. Виконавець навчається працювати над складними фрагментами, знаходити ефективні способи подолання технічних труднощів, удосконалювати власну виконавську техніку.

У сучасних умовах розвитку музичної освіти важливим є також розширення підходів до інтерпретації етюдів. Викладачі дедалі частіше наголошують на необхідності виконання етюдів не лише як технічних вправ, а як повноцінних музичних творів із власною образністю, динамікою та фразуванням. Такий підхід сприяє розвитку художнього мислення і формує у здобувачів усвідомлення нерозривного зв'язку між технікою та музичною виразністю.

Важливу роль у формуванні виконавської майстерності кларнетиста відіграють конкретні зразки етюдного репертуару, створені відомими композиторами та педагогами. Ці збірки становлять основу педагогічної практики навчання гри на кларнеті у музичних училищах, коледжах та закладах вищої мистецької освіти. Вони спрямовані на послідовний розвиток технічної вправності, інтонаційної культури, артикуляційної чіткості, ритмічної стабільності та художньої виразності виконання (Ф. Блатт, Г. Клозе, П. Жан-Жан, К. Берман, М. Етлік, А. Долезал, Л. Куркієвич, Л. Відеманн, Й. Мадей, Й. Главач та інші). Поряд із зарубіжними педагогічними джерелами важливе значення мають і праці українських музикантів та педагогів, які зробили вагомий внесок у розвиток методики навчання гри на духових інструментах (С. Ригін, В. Гурфінкель, В. Гетман, І. Оленчик, В. Носов, автор даної публікації та інші).

Отже, етюдний репертуар відіграє важливу роль у формуванні виконавської майстерності кларнетиста. Він забезпечує комплексний розвиток технічних навичок, інтонаційної культури, ритмічної точності та художнього мислення. Систематична робота над етюдами сприяє формуванню професійної підготовки музиканта, підвищує рівень його виконавської культури та створює основу для успішного опанування складного концертного репертуару. Саме тому етюди залишаються одним із найефективніших педагогічних інструментів у процесі підготовки сучасного кларнетиста.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.55>

Віталій Глуханюк
м. Вінниця, Україна
ORCID: 0000-0001-6126-9546
vitalijgluhanuk5@gmail.com

Юрій Фільченко
м. Вінниця, Україна
fyv1244@gmail.com

НЕСТАНДАРТНІ ПІДХОДИ ПРИ ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність системної екологічної підготовки учнів закладів загальної середньої освіти як передумови подолання сучасної екологічної кризи та переходу суспільства до сталого розвитку. Особливу увагу приділено використанню дидактичних, рольових, ділових ігор та проектної діяльності як ефективних засобів формування стійкого пізнавального інтересу й екологічно доцільної поведінки учнів. Описано структуру ігрового циклу та його етапи, що забезпечують поступовий перехід від аморфного інтересу до усвідомленої екологічно-технологічної діяльності.

Ключові слова: екологічно-технологічна компетентність, екологічна освіта, екологічне виховання, сталий розвиток, дидактичні ігри, ігровий цикл, проектна діяльність, екологічне мислення, раціональне природокористування.

Abstract. The article substantiates the need for systematic environmental training of students of secondary education institutions as a prerequisite for overcoming the modern environmental crisis and the transition of society to sustainable development. Particular attention is paid to the use of didactic, role-playing, business games and project activities as effective means of forming a stable cognitive interest and environmentally appropriate behavior of students. The structure of the game cycle and its stages are described, which ensure a gradual transition from amorphous interest to conscious ecological and technological activity.

Keywords: ecological and technological competence, ecological education, ecological upbringing, sustainable development, didactic games, game cycle, project activity, ecological thinking, rational use of nature.

Для вирішення екологічних проблем необхідна системна екологічна підготовка всіх верств населення, під якою ми розуміємо психолого-педагогічний процес впливу на людину, метою якого є формування теоретичного рівня екологічної свідомості, що відображає єдність сторін світу, закономірності діалектичної єдності суспільства та природи, певних знань та практичних навичок раціонального природокористування. Визначальним для розв'язання екологічних проблем сучасності є виховання особистості з екологічним мисленням і свідомістю, сформованою екологічною поведінкою, зорієнтованою на збереження та збагачення навколишнього середовища.

Формування екологічно-технологічної компетентності – це багатогранний процес, що торкається практично всіх аспектів розвитку особистості через систему її стосунків із природою, соціумом і собою. Засобами екологічно-

технологічного навчання можливі зміни світоглядних позицій молоді від природопідкорювальної свідомості до природозберігаючої, без чого не можна перебороти системну кризу, запобігти подальшому розвитку глобальних екологічних проблем і вийти на траєкторії сталого розвитку [1; 2].

Наприклад, логіка предмету і змістова сторона освітньої галузі „Технології” виводять на передній план технологічну складову, що включає не лише практичні, але й матеріалознавчі, технологічні, конструкторські і загальнотехнічні знання, що створюють цілісну картину технократичного суспільства. Проте, в умовах екологічної кризи технологічна діяльність людини потребує врахування природоохоронних аспектів, бережливого ставлення до природних об’єктів як об’єктів праці. Для якісного забезпечення процесу екологічно-технологічного навчання необхідне педагогічно обґрунтоване проектування змісту освіти [2].

З огляду на недостатню ефективність традиційних методів упровадження екологічної інформації, потрібні принципово нові підходи, що сприятимуть вихованню екологічного мислення, формуванню екологічної поведінки у підростаючого покоління, що створить у майбутньому можливість подолання екологічних негараздів. Екологічні проблеми є міждисциплінарними, мають комплексний характер. Це вимагає орієнтування на нові принципи екологічної освіти, зокрема оцінювання природи з різних позицій: економічних, соціальних, законодавчих, культурно-естетичних. Важливо навчити учнів ЗЗСО мислити такими категоріями, які б допомогли їм усвідомити свою природну сутність, невіддільність від природи, зрощення з нею, а звідси – уміння застосовувати набуті знання для подальшого її збереження і розвитку.

Одним із засобів формування екологічно-технологічної компетентності учнів ЗЗСО є гра, що захоплює і сприяє розвитку їхньої емоційної сфери. Дидактичні ігри вибудовуються на засадах: орієнтації на груповий характер і взаємодію учнів у вирішенні екологічних проблем; опори на сформовані компетентності з різних предметів, необхідних для організації гри; урахування вікових особливостей та активізації ігрової діяльності учнів; розвитку інтересу учнів до екологічно-технологічної діяльності та до навчання (щоб не відбулася підміна інтересу до навчального предмету інтересом до розваг); варіативності гри (для запобігання втрати інтересу до гри і діяльності) [3].

Нестандартність тем, незвичність матеріалів, що використовуються в іграх, прийоми ігрових перетворень, можливість гравців виступати у незвичних ролях і взаємодіяти з іншими гравцями створюють умови для активізації емоційних переживань учасників. Формування пізнавального інтересу можна реалізувати за допомогою ігрового циклу – системи ігор різного виду і різного рівня складності, що засновані на принципах діяльності, комунікативності, наступності, психологічної комфортності. Ігровий цикл містить наступні компоненти: цільовий, змістовний, процесуальний, результативний і складається з трьох етапів [3].